

Sykdom, død og de fire friheter

Taler
Per Fugelli

Dato
14 mai 2013

Sted
Operaen, Oslo

Omstendigheter
Tale ved tildelingen av Fritt Ords Pris

- 1 Rebecca, Diego og Per - barnebarn - godtfolk - takk for at dere er her. Og takk til styret i Fritt Ord for prisen. Jeg ble så glad, tok nesten til å kva.

Hvorfor?

5

Fordi jeg alltid har vært forelsket i friheten. Fordi Nordahl Grieg treffer meg i hjernen og i hjertet når han skriver:

- 10 Frihet og liv er ett, så enkelt, så uunnværlig som menneskets åndedrett. Så høyt holder jeg friheten at den henger på en vegg på Røst. Vi har et gammelt hus der ytterst i villhavet, et grovt sted for råe folk. Der fisker vi kveiter på 40 kilo og dreper skarv. Men på en vegg mellom knokler av kval henger Paul Éluards dikt Liberté:

- 15 På dagens hvite brød
På havet på båtene
På fuglenes vinger
På trinnene til døden
Skriver jeg ditt navn:
20 Frihet

Jeg har vært syk nå i fire år med kreft som kommer og går. Det har gitt meg fire friheter. Det skal min takketale handle om: Sykdom og mulig død som kilder til frihet.

25

Hvordan?

30 Fordi sykdom og død befrir deg fra Fryktens ministerium. Med kreft som
kommer og går, må du inngå samliv med risiko. For å leve trygt må du legge 0-
visjonen død. Du må godta at fare er bygget inn i Det menneskelige prosjekt.
Bare aksept av en passe mengde risiko gir deg licence to live. Det gjelder alle,
syke som friske. Vi mister lek, sjelefred og nytelse hvis vi blir besatt av beskyttelse
og gjør livet til en borg.

35 Sykdom og mulig død har også økt min frihet eller mitt mot til å gjøre mytteri
på Narrenes skip. På Narrenes skip blir vi forført til å tro at livet er et cruise i
himmelen. Vi stiller oss ut som glansbilder. Her er bare styrke og hurra. Men så
kommer en kreftsykdom og setter deg fri fra perfeksjonismens tyranni. Så
40 kommer sykdom og død og lærer deg å være glad i livet som et blandet regnskap,
med pluss og minus. Denne talen er også en hilsen til en heksedoktor jeg gikk i
lære hos i Kalahariørkenen i Botswana. Han kalte seg professor Goodenough.
Han var en mester i å få menneskene til å være glade i godt nok. Han helbredet
pasientene sine for himmelsyken. Han satte dem fri fra De høye forventningers
45 patologi.

Dere, når vi tar pynt og masker av, forlater Narrenes skip og går i land i livet, ja
så oppdager vi at Sånn er livet:

50 Med flekker og feil
Med svakhet og styrke
Med avmakt og håp
Med krise og seier

55 Sånn er det ærlige og nakne livet for syke og for friske.

Derfor må vi lytte til kreftcellene og Camille Paglia når de visker: Vi må godta
vår smerte, forandre på det vi kan - og le av resten.

60 Kreft og mulig død som befriere?

Ja, også fra Rasjonalitetens jernbur.

65 Hør: Vi er alle i Norge i 2013 stengt inne i Rasjonalitetens jernbur med overtro
på:

Forstand

Logikk

70 Statistikk

Vitenskap

Kunnskap trumfer alt, roper Jens Stoltenberg.

Gudene ligger døde på lærdommens torg, synger rockeoperaen The black rider.

75

I Rasjonalitens jernbur svinner underet, håpet og Gud.

Sykdom og mulig død hjelper deg å flykte fra forstanden inn i gåter og drøm.

Etter at jeg ble farlig syk smiler jeg skjevt til statistikken som påstår: Du er død

80 om fem år - fordi inne i de tusener oppstår der av og til et ulydig 1-tall som oppfyller:

Den draumen me ber på

At noko vidunderleg skal skje

85

Den siste frihet sykdom og død gir meg, er fritt ord. Jeg får mot til å melde meg ut av Huseierforeningen. Dere husker boktrykker Aslaksen i En folkefiende, formann i Huseierforeningen. Han elsket forsiktighet: "Jeg er en stilfærdig og fredsommelig mand, som holder på besindig moderation og på - og på moderat besindighed." Kunne ikke Bondevik og Stoltenberg og Solberg sagt det samme? Her er for mye rosetog og for lite krigsrop i norsk politikk.

90

Indignez-vous - Bli sint heter en bok 94 år gamle Stephane Hessel skrev for et par år siden. Han sier med Ghandi: Den forandring du vil se i verden, må du være selv. Bry deg! Engasjer deg! Memento mori, Husk du skal dø - kan føre mennesket ut av Huseierforeningen, bort fra sitt kjøpmannskap, inn i Den gode strid. Jeg takker sykdommen fordi den sier med Arnulf Øverland: Du må ikke sove, og med Inger Hagerup: Vær utålmodig menneske!

95

100 Jeg blir sintere nå på et Høyre som pakker ordene sine inn bomull og fløyel - og får lyst til å synge en Kingo-salme til Erna Solberg:

Hva er det vel alt

Som verden så listig har sminket og malt?

105 Det er bare skygger og drivende sky.

Det er bare bobler som brister på ny.
Det er bare gyngende-is, svik og fortred.
Forfengelig, forfengelig.

110

Jeg kriger ræere nå mot et Arbeiderparti som stenger 100 000 barn inne i
fattigdommens fengsel. Et Arbeiderparti som vil sende 500 asylbarn som bare
kjenner norske ord og venner ut til ørken og fare. Et Arbeiderparti som vil
landsforvise romfolk for å naske et brød på Rema.

115

Jeg slåss hardere nå mot et Fremskrittsparti som vil stenge grensene for et folk,
romfolket og deportere de som er her tilbake til Romania, gjerne med
godsvogner. Sist vi deporterte en folkegruppe fra Norge, var 26. november
1942. Da samlet norsk politi sammen 522 jøder som ble sendt med skipet
120 Donau til nazistenes tilintetgjørelsesleirer. 30 kom levende hjem. Sist vi stengte
en folkegruppe ute fra landet, var 13. mars 1942 da Quisling gjeninnførte den
såkalte Jødeparagrafen som nektet jøder adgang til Riket.

125

Dere, la oss glemme Fremskrittspartiet nå. Det er så trist og farlig. La oss
glemme Fremskrittspartiet - i to timer - og drikk vin.

130

Og så kommer en sommer. Da skal Charlotte og jeg og flokken vår til Røst, til
det gamle huset på Lyngvær hvor der er et dikt på veggen - og en sjokolademus
130 på loftet. En sjokolademus på loftet? Tom Remlov, har her vært kupp i
Operaen før? Vel, dette er et kupp. Sjokolademusen har egentlig ikke noe her i
Operaen å gjøre, men her er tre barnebarn som har begynt å tvile og derfor
benytter jeg denne høytidelige anledning til å stadfeste foran tre hundre vitner
at: DER ER EN SJOKOLADEMUS PÅ LOFTET - HVIS MAN BARE
135 TROR PÅ DEN. Og mens Rebecca, Diego og Per går på loftet og finner
sjokolade, skal jeg gå til diktet på veggen og takke for Fritt Ord-prisen nok en
gang ved å lese siste vers av Paul Éluards Liberté:

140

Og med kraften fra et ord
Begynner jeg mitt liv på ny
Jeg ble født for å kjenne deg
For å gi deg navnet: Frihet.

Kilde
www.fritt-ord.no

Emner
Døden, Frihet, Sykdom, Takketale, Ytringsfrihet, Ytringsrett

150 **URI**
<https://www.virksommeord.no/tale/sykdom-dod-og-de-fire-friheter>

155

160

165

170

175

180